

Els meus records del carrer de Pellaires

Carme Zanuy Llesta

El carrer dels Pellaires no és un carrer gaire gran ni tampoc gaire conegut que ha resistit força bé els canvis que ha patit el Poblenou aquests últims anys i ha pogut conservar la seva fesomia de sempre, sobretot a la vorera del cantó de muntanya, que es manté, si fa no fa, com quan els meus pares, Joaquim Zanuy i Neus Llesta, s'hi van instal·lar l'any 1925 amb les seves filles Paquita, que havia nascut al carrer de l'Allada del barri de la Ribera, i Neus, tot just acabada de néixer, al carrer d'Enna, avui Ramon Turró.

Aquell any, el meu pare, un home emprenedor i de caràcter fort, va decidir llogar la botiga de queviures que hi havia al número 9 del carrer dels Pellaires i que els veïns i els clients coneixien com a Cal Chacho. En aquells temps, els motius eren molt habituals. Al mateix carrer, per exemple, del bar que hi havia al número 13 en deien Ca la Vermella, segons sembla perquè la mare del propietari era una dona de galtes molt vermelles, i d'un altre bar del carrer, passat Fluvià, en deien Ca la Piconà, perquè deien que l'àvia de la casa tenia el costum de tocar («picar») la gent mentre parlava.

A la meua mare, aquell malnom no li agradava gens i va tenir la pensada de no despatxar ningú que el fes servir. En poc temps, ja ningú no es recordava de Cal Chacho.

Quan jo vaig néixer, el 5 d'abril de 1929, el carrer dels Pellaires era un carrer arquetípic del Poblenou industrial i popular. Un carrer molt viu i ple de comerços que vivien dels treballadors de les fàbriques i els tallers que hi havia al voltant: el Vidre, les Borres, Can Girona o el Gas.

Al número 1, fent cantonada amb Bac de Roda, hi havia la cooperativa de la Flor de Maig; al número 3, una barberia; al número 5, el forn d'en Massana; al número 7, la floristeria de Salvador Marcús; al 9, la nostra botiga de queviures; al número 11, la lleteria de la Casilda; al 13, el bar de Ca la Vermella; al 19, Cal Severo, una altra botiga de queviures; a la cantonada amb Fluvià, hi havia el bar de la Primavera, i més endavant, el bar de la Piconà i la botiga de queviures d'en Civit.

A casa nostra, la jornada de feina començava ben d'hora. A les dues de la matinada el meu pare se n'anava al Born amb la tartana a buscar el gènere. La meua mare obria la botiga abans de les sis per aprofitar els primers treballadors que entraven al primer torn de les fàbriques. Quan tornava el meu pare, ell i en Serafín, el dependent de la botiga, descarregaven i endreçaven el gènere. En acabar, guardaven el cavall al magatzem que hi havia a la part del darrere de la casa. Per arribar-hi, el cavall havia de travessar tota la casa i tota l'eixida. La botiga, que no tancava els migdies ni els diumenges, sovint era oberta fins a les dotze de la nit.

En Serafín no era l'únic dependent que teníem. Entre el 1925 i el 1929, els meus pares havien obert dues botigues més. Una polleria a la plaça —el Mercat de la Unió—, on despatxava sola la meua mare, i una altra botiga de queviures al carrer que aleshores es deia Navas de Tolosa i que ara es diu Bilbao, on hi havia l'altre dependent, l'Antoni, amb el meu avi patern. Els dependents acostumaven a ser nois molt joves (l'Antoni tenia dotze anys quan jo vaig néixer), que vivien a la botiga i hi dormien i menjaven com un més de la família.

Casa nostra era una planta baixa senzilla però amb totes les comoditats que es podien tenir aleshores. Era un pis de planta rectangular al qual s'accedia per la botiga, que tenia dues portes enormes de fusta. Just al darrere de la botiga, a la banda de l'esquerra, hi havia l'habitació on dormíem, en dos llits, les meves germanes i jo. L'any 1935, s'hi afegí la meua germana Núria. A la banda de la dreta, davant de la nostra habitació hi

Carme Zanuy.

Un camió aparcad davant de les borres. Al fons, l'entrada de Can Girona i la Torre de les Aigües.

havia el menjador. Continuant cap a l'interior de la casa, a mà dreta, hi havia una habitació petita on dormia el meu oncle Vicenç i, més endavant, dormí el meu germà Quim, nascut el 1942. Més endins, a banda i banda del passadís, hi havia, a l'esquerra, l'habitació dels meus pares i, a la dreta, la cuina. Després de la cuina i abans d'arribar a l'eixida, hi havia la galeria on teníem la comuna i un safareig on es rentava la roba i ens banyàvem tots. Com que la meva mare havia d'estar per les botigues i no tenia temps de fer la bugada, que en aquells temps era una feina domèstica que podia durar tres dies, recordo que venien unes dones a rentar la roba a casa perquè, com que teníem safareig, no els calia dur la roba als safarejos que hi havia a la cantonada dels carrers de Tortellà amb Bac de Roda. Al final de l'eixida, hi havia un magatzem força gran on dormien els dependents i s'hi guardava el cavall. Quan jo era petita, a casa també hi vivien el meu avi patern i el germà de la meva mare, l'oncle Vicenç.

Quan vaig tenir l'edat, vaig començar a anar a escola. Anava a Els Federals, al carrer de Marià Aguiló. Ens hi duia la Manola, una veïna que també acompanyava les seves filles. Després de l'escola, jugava amb els altres nens al carrer davant de casa i de tant en tant, perquè a la meva mare no li feia gaire gràcia, al camp que hi havia al carrer de Ramon Turró, al costat de la fàbrica del vidre, on les vagonetes llençaven les restes de carbó que s'havien fet servir en els forns de Can Girona. Recordo la gent que esperava que les restes del carbó es refredessin per endur-se-les per a les cuines de les seves cases.

D'aquella etapa, fins a l'esclat de la guerra del 1936, no en tinc gaires records, però sí que en tinc un de molt viu, el de la mort del meu avi patern. Era l'octubre del 1934. El meu avi havia anat a passar uns dies al seu poble de la Franja i, en tornar, s'havia trobat enmig dels tirotejos i els aldarulls consegüents a la proclamació de l'Estat Català. Espantat i trasbalsat, s'havia desorientat i no trobava el camí de casa. Aquella nit va dormir al carrer. L'endemà, no se sap ben bé com, va arribar al nostre carrer, i anava d'un cap a l'altre sense reconèixer la casa. Una veïna, estranyada pel comportament del meu avi, va avisar la meva mare. Assabentat, el meu pare va anar de seguida a buscar-lo. Un cop a casa, van avisar el metge, que, després de visitar l'avi, va dir que no s'hi podia fer res i que no sabia quant de temps podia durar. Al cap de pocs dies, el meu avi va morir. Jo tenia cinc anys, però recordo perfectament els seus crits i renecs perquè no volia fer el que la meva mare li deia, i encara ara veig la meva àvia plorant, estirada al llit dels meus pares.

L'eixida de casa. El de la dreta és el meu pare, i al seu costat, el meu germà Joaquim.

Estenent la bugada al terrat.

També recordo molt clarament un dia que, amb els meus pares, vam anar a veure un matrimoni que tothom saludava i aclamava. La senyora va ser molt amable amb mi, em va agafar en braços i em va donar una bossa de caramels. Llavors jo no era conscient de qui eren aquelles persones ni del perquè de tant d'enrenou. Més endavant vaig saber que aquell dia havíem anat a Badalona, a casa de l'actriu Margarida Xirgu, i que la parella en qüestió eren, ni més ni menys, qui havia estat president del Govern espanyol, Manuel Azaña, i la seva dona, amics de l'actriu que els havia acollit uns quants dies després que Azaña, empresonat com a instigador dels diversos fets revolucionaris del 1934, sortís en llibertat. L'època de la Generalitat republicana va ser un període d'efervescència política, de la qual el meu pare va participar plenament. Va ser un dels promotors d'Esquerra Republicana de Catalunya del Poble nou i va exercir d'alcalde de barri durant uns anys.

Al carrer dels Pellaires, la guerra es va viure

La meva germana Neus al terrat de casa. Al fons es veu la Torre de les Aigües i una xemeneia de Can Girona.

El camp de futbol que hi havia davant de casa.

L'edifici de La Flor de Maig, a la cantonada dels carrers de Pellaires i Bac de Roda.

intensament per molts motius. D'entrada, perquè la mobilització va afectar els joves del carrer que van haver de marxar a la guerra. Molts d'ells ja no en tornaren mai més. També, perquè el Poblenou va patir especialment els bombardejos de l'aviació i la marina de guerra rebels. Era un barri industrial i, com a tal, un objectiu principal dels bombardejos que pretenien malmetre la capacitat productiva catalana. I, precisament, el carrer dels Pellaires, envoltat de fàbriques importants, era al rovell de l'ou.

Un dels bombardejos més dramàtics es va produir la vigília de Sant Jaume del 1937, quan van morir dos veïns que tots coneixíem. Un d'ells, en Campillo, era escorta d'un militar que havia vingut a fer una visita a Can Girona, fàbrica metal·lúrgica la producció de la qual havia estat militaritzada. Com que en Campillo era del barri, el militar l'havia autoritzat que anés a dormir a casa seva. Quan les sirenes van sonar, en Campillo va baixar corrents al carrer. La bomba el va enxampar a la cantonada de Pellaires i Fluvià. Un altre bombardeig va afectar una de les torres del gas que va explotar i va provocar una flamarada que va arribar fins al Vidre. Al florista del costat de casa li va cremar el clatell. El núvol provocat per l'explosió va durar uns quants dies al cel. Dels bombardejos també recordo que els avions feien un soroll diferent si anaven carregats de bombes.

Quan les sirenes avisaven dels bombardejos, la gent corria esperitada cap als refugis. N'hi havia més d'un a prop, però nosaltres acostumàvem a anar al que hi havia al Vidre. Recordo un dia que era a casa netejant unes sabates blanques i blau marí amb un pinzellet. De sobte, va sonar l'alarma. Espantada, vaig posar-me les sabates encara mullades i vaig sortir corrents cap al refugi. El que més impressió em feia dels refugis i que m'ha quedat gravat a la ment era el murmur constant de la gent que parlava en veu baixa. No sé per què però tothom ho feia. Potser teníem la sensació que, si parlàvem massa fort o cridàvem, els avions ens sentirien i, sense voler-ho, els donaríem pistes de la nostra situació i podrien guiar millor les seves bombes.

Com que els bombardejos eren cada cop més freqüents, el meu pare va decidir que el millor per a la seva família era sortir del barri. Llavors vam anar al Clot, al carrer de Rogent. Una solució a mitges, ja que, cada dia, ell, la meua mare i la meua germana gran tornaven al carrer dels Pellaires per despatxar a la botiga. De fet, continuaven en perill la major part del dia, però,

d'aquella manera, segurament tenien la sensació que, si més no de nit, estàvem tots més segurs.

La vida va ser molt difícil durant la guerra. Tanmateix, a casa nostra no vam passar gana. El fet de tenir una botiga de queviures hi devia ajudar. El meu pare, per tal de tenir el subministrament mínimament garantit, s'havia fet d'un comitè d'abastiments. No cobrava, però aconseguia sacs de cigrons i altres queviures que portava per vendre a la botiga i que, evidentment, nosaltres també consumíem.

Quan es va acabar la guerra, vam continuar amb la botiga fins que algú va denunciar el meu pare a les noves autoritats franquistes. Com que no volia que, amb qualsevol excusa, li confisquessin el gènere, se'n va desfer tan ràpid com va poder. L'acusaven d'avaluar nois del Poblenou que estaven tancats en camps de concentració. No sabíem d'on venia la denúncia, però la meua mare no va parar fins a esbrinar-ho. Es tractava, ni més ni menys, que del nou alcalde de barri.

La nostra vida va fer un canvi terrible. Vivíem amb por. Ens pensàvem que, en qualsevol moment, s'endurien el pare al Camp de la Bota, un edifici militar que es feia servir de presó i de lloc d'afusellament. Sabíem que la policia feia moltes preguntes sobre ell i, cada cop que vàiem rondar pel carrer algú vestit amb una gavardina, pensàvem que venien a buscar-lo. La salut del meu pare, que era un home alt i fort, se'n va ressentir i, en poc temps, va perdre més de quaranta quilos. Recordo que deia que si el tancaven a la presó faria com un amic seu que, empresonat sense haver fet res, al cap de pocs dies d'estar tancat es va suïcidar.

Perquè la situació d'angoixa no m'afectés tant, els meus pares van voler enviar-me a Tamarit,

Els meus pares, Joaquim Zanuy i Neus Llesta, a l'eixida de casa.

La foto amb el conill que vam enviar al meu pare perquè veiés que, gràcies al seu esforç, podíem menjar una mica millor.

a la Franja de Ponent, a casa de la germana del meu pare. Jo de cap manera no volia anar-hi sola. Així és que van decidir que m'hi acompanyaria la meua germana Neus. En tinc molts bons records, d'aquells mesos a la torre (que és com allà anomenen les cases de pagès) amb els meus oncles. Com que tenien terres i bestiar, no passàvem gana. Més aviat al contrari, quan vaig tornar al Poblenou fins i tot m'havia engreixat una mica.

Tot i que alguns amics de dretes van declarar a favor del meu pare, com va ser el cas de Ramon Casanellas, de Ca la Vermella, que s'havia fet falangista i feia instrucció amb altres falangistes al camp de futbol de davant de casa, o Antoni Vives que va arribar a dir que el que li fessin al seu amic Joaquim li haurien de fer a ell, la tranquil·litat no va tornar a casa fins que no va intervenir el rector de Santa Maria del Taulat. Sembla

Quan tenia uns disset anys em vaig posar a treballar al taller de modista que la meva germana Neus va posar on havíem tingut la botiga.

que l'home no veia gaire clara la facilitat amb què s'acusava i es duia al Camp de la Bota determinades persones i va decidir parlar amb algunes d'elles per treure'n l'entrellat. Així ho va fer amb el meu pare i, després de citar-lo a la parròquia i de parlar-hi una bona estona, mai més ningú no el va tornar a molestar.

De mica en mica ens vam anar refent anímicament. Les condicions de vida de la postguerra, però, no hi ajudaven gaire. La gana i la misèria eren presents a la majoria de cases. Sense la botiga, el meu pare va haver de buscar feina de mecànic i l'any 1942 va haver de marxar fora de Catalunya, a Granada i a Àvila, on el va enviar la seva empresa a desmuntar uns molins. Per poder sortir de Catalunya, el seu cap, el senyor Garcia, li va haver d'aconseguir un salconduit.

Gràcies a l'increment de sou que aquesta feina li va suposar vam poder menjar una mica millor. Recordo que la meva mare va comprar un conill, ens vam fer una foto a l'eixida amb ell i la vam enviar al meu pare perquè veiés que, gràcies al seu esforç, la seva família podia menjar una mica millor.

I vaig tornar a l'escola. Anava a l'escola del senyor Sans i de donya Enriqueta Cuc que hi havia al costat de l'església de Sant Bernat Calvó. L'escola franquista no tenia res a veure amb la que jo recordava del temps d'abans de la guerra, amb una pedagogia més avançada i amb mestres com el senyor Fàbregues, que ens repetia que als pares se'ls havia de tenir «respecte de pares i confiança d'amics». Sempre m'he preguntat què se'n deuria fer, del senyor Fàbregues, del qual tinc una imatge molt viva amb el seu vestit de color verdós fosc, d'aquells que duïen al darrere un cinturó amb uns plec. Ara, els mètodes eren molt diferents: ens feien cantar el Cara al sol i la senyora Enriqueta ens pegava sense treure's l'anell de la mà.

Com que l'edifici de l'escola se'l va quedar la Falange, el senyor Sans va traslladar el seu negoci al carrer del Taulat, on tenia el final el tramvia 36, i on vaig anar fins que vaig fer catorze anys. Llavors, com era habitual a l'època, em van posar a treballar a Can Saladrigas, on ja treballava la meva germana gran.

A Can Saladrigas només hi vaig estar un any perquè el meu pare va aconseguir una feina extra per fer a casa. En aquells anys, molta gent buscava alternatives més o menys legals per poder guanyar-se una mica millor la vida i fugir de la misèria. En el nostre cas, es tractava de desembolicar gomes bullint-les en aigua i unes pólvores fins que s'hi podien fer troques. Un cop fetes les troques, jo les duïa amb un carretó a un taller que hi havia a la carretera de Mataró (Pere IV), davant de l'església del Sagrat Cor. Aquesta feina la fèiem al magatzem de l'eixida i hi participaven altres dones i nenes del barri, algunes al mateix magatzem i, d'altres, a les seves cases; d'aquesta manera, es treien un sobresou.

A casa, vam fer goma fins que la meva germana gran es va casar, l'any 1946. Jo ho havia deixat una mica abans, perquè em va tocar ajudar la meva germana Neus, que havia posat un taller de modista on havíem tingut la botiga. A mi m'hauria agradat molt treballar de telefonista, però el meu pare no em va deixar perquè el torn de tarda acabava a les dotze de la nit i no volia que arribés tan tard a casa.

Quan vaig començar a treballar amb la meva germana al taller jo devia tenir uns disset anys i no ho vaig deixar fins que em vaig casar, l'any 1957. Treballàvem per a diverses cases d'alta costura del centre de Barcelona, com la casa Argon de Consell de Cent amb rambla de Catalunya i, a més, per a clientes particulars. Jo cosia i, quan calia, duïa els vestits a les clientes. Si hi havia feina treballàvem fins molt tard i caps de setmana i tot. Això sí, cada any procuràvem fer quinze dies de vacances, que aprofitàvem per anar, les tres germanes petites més alguna amiga, a algun poble de la costa. La meva germana gran ja no vivia amb nosaltres des que s'havia casat el 1946 i, com era molt normal en aquella època, se n'havia anat a viure amb el seu marit de rellogada, primer al número 22 del mateix carrer dels Pellaires, després al número tres i, finalment, al número 7. El seu marit, Ton, treballava a Can Vidal i jugava a futbol a la Monopol, un dels clubs del barri.

Malgrat les estretors i les dificultats de l'època, la gent trobava temps per divertir-se. Aleshores, no hi havia les possibilitats d'esbarjo ni de mobilitat que hi ha ara. Ni hi havia els mitjans ni hi havia els diners. La gent, per tant, es movia poc del carrer o del barri on vivia. Penseu que al Poblenou quan la gent havia d'anar, suposem, a la plaça de Catalunya, a les Rambles o l'Arc de Triomf, deia que «havia d'anar o havia anat a Barcelona», com si el Poblenou no fos Barcelona. La diversió, per tant, es vivia molt més a nivell familiar i veïnal i, al carrer dels Pellaires, que era com un poblet dins d'un poblet més gran, aquesta manera de viure es donava amb una gran intensitat i amb una gran complicitat entre els veïns, especialment en celebracions col·lectives com les revetlles o les festes majors.

Quan feia bon temps, els veïns sortien a prendre la fresca i a fer-la petar al carrer. De tant en tant, els joves recollíem diners i fèiem venir un home amb una pianola i ballàvem al carrer. Amb tres pessetes, en teníem per a un parell d'hores.

Recordo que al setembre, per festa major, les meves germanes grans recollien diners per llogar músics que tocaven a Bac de Roda, entre Pellaires i Ramon Turró. El meu pare era un home al qual agradaven les festes i la xerinola. Per la revetlla de Sant Joan, guarnia l'eixida i a la finestra del magatzem posava un cubell amb gel i hi ficava ampolles de gasosa amb moscatell, «el nostre xampany», com li agradava dir.

A finals dels anys quaranta i principis dels cinquanta, el Poblenou oferia moltes alternatives d'esbarjo sense haver d'«anar a Barcelona». Teníem cinemes i sales de ball. Jo acostumava a anar a l'Aliança Vella i a la Barraca (en dèiem així perquè tenia goteres i, quan plovia, ens mullàvem i havíem de veure les pel·lícules amb el paraigua obert) o al Triomf. A ballar anàvem a l'Ateneu Colón. Al Casino —l'Aliança Nova— també feien ball, però hi acostumava a anar la gent que «podia més». Els diumenges feien el ball de 10 (del matí) i nosaltres anàvem a veure les noies i nois amb els seus vestits nous i cars. Per Sant Isidre, també feien uns balls molt lluïts.

A part d'això, tenia un grup d'amics i amigues, que havia conegut en un dels tallers d'alta costura del centre, amb els quals sortíem d'excursió, anàvem als envelats de Gràcia i a festes particulars.

La meua vida al Poblenou, que jo recordo molt feliç, es va acabar el 1957, quan em vaig casar i me'n vaig anar a viure a Santa Coloma de

Gramenet. El meu marit, Cèsar, treballava des de feia uns quants anys a la Macosa (Can Girona) i era company de feina del meu pare. Ens vam casar a Santa Maria del Taulat. Durant la guerra aquesta església havia estat destruïda i no va ser reconstruïda fins a l'any 1950. La meua germana, per exemple, que es va casar el 1946, va haver de celebrar la cerimònia al Centre Moral.

Els primers anys, baixava un parell de cops a la setmana al Poblenou i per les festes assenyalades. Dinava amb els meus pares i esperava el meu marit a la sortida de la fàbrica, agafàvem l'autobús a Pere IV i tornàvem a Santa Coloma. Quan el meu fill era petit també el deixava, de tant en tant, amb els seus avis. Amb el temps, per raons de feina i de la meua vida familiar, les visites es van anar espaïant, fins que els meus pares, que des de principis dels anys setanta vivien sols perquè la resta dels meus germans es van anar casant i marxant de casa, es van posar malalts i van venir a viure amb nosaltres a Santa Coloma. Era l'any 1972. Van mantenir la casa fins al 1980, quan el meu pare, sense consultar-nos-ho, la va vendre. Molts dels meus records van quedar al vell magatzem de l'eixida. La majoria, però, com heu vist, sempre els he portat amb mi.

La meua vida al Poblenou es va acabar quan em vaig casar l'any 1957. El dia del nostre casament, signant a la sagristia de Santa Maria del Taulat.

El meu fill Armand, amb el meu germà Quim, en un dels dies que anàvem a casa els meus pares.